

BRETAGNEREIS 1-7 APRIL 1989: MOLLUSKENVERSLAG II.

R. VAN OUTRYVE & E. DUMOULIN

Een eerste verslag van de schelpenwaarnemingen van het voorbije SWG-verblijf in Noord-Bretagne werd door GOETHAELS (1989) al gepubliceerd. Haar bijdrage behandelt in hoofdzaak de grotere en vaak meer algemene soorten uit de getijdenzone en dito soorten afkomstig van de locale visserij. In dit artikel gaan we o.a. dieper in op de kleine species, die, alhoewel soms rijkelijk vertegenwoordigd langs de Bretoense kusten, over het algemeen nog zeer stiefmoederlijk behandeld worden. Ook enkele zeldzamere soorten uit het getijdengebied en/of soorten met een meer sublitorale verspreiding komen hier aan bod.

Het materiaal is afkomstig uit schelpgruis dat op 3-IV-1989 door de tweede auteur verzameld werd op een klein strandje ter hoogte van Le Valet (tussen Pointe de Cesson en Pointe de Gourien) langs de westelijke oever van de Baie de Saint-Brieuc. 2750 gr ontzand schelpgruis werd met behulp van de stereomicroscoop door de eerste auteur uitgezocht, die tevens de eerste determinaties verrichtte. Naderhand werden de determinaties door beide auteurs samen nogmaals geverifieerd en werden nog een paar problematische exemplaren op naam gebracht. Het resultaat hiervan is de onderstaande soortenlijst. Deze lijst wil vooral aantonen dat het uitzoeken van een gruismonster heel wat bijkomende gegevens oplevert, die bij het gewoon visueel verzamelen van individuele exemplaren bijna nooit opgemerkt zullen worden.

In de tabel worden de aantallen per soort aangetroffen in het gruismonster opgegeven. Verder wordt ook het voorkomen in het litoraal en/of het sublitoraal weergegeven. Onder het litoraal verstaan we de getijdenzone zoals door COPPEJANS & VAN DER BEN (1980) omschreven. Het sublitoraal omvat het gedeelte van het continentaal plat (tot ca. -200 m) dat permanent overspoeld is.

Het kustgedeelte waar het gruis vandaan komt is opgebouwd uit steile, met landvegetatie begroeide, rotsformaties. In het supra- en het hoog mediolitoraal bevinden zich grote verspreide rotsblokken. De toegang tot de baai wordt gevormd door een klein zand-

strandje. Het is in de vloedlijn van dit strandje dat tevens het gruis verzameld werd. Het overige gedeelte van het mediolitoraal bestaat uit een uitgestrekte slibhoudende zandvlakte.

Op de steile rotswanden, waar het water nooit bij komt, werden vanzelfsprekend geen mariene mollusken waargenomen. Op de rotsblokken uit het supra- en hoog mediolitoraal waren op sommige plaatsen ruwe alikruiken *Littorina saxatilis* aanwezig. Vooraan op de zandvlakte troffen we hier en daar aanspoelselbankjes van licht materiaal aan. Deze bestonden vnl. uit plantenresten, kleine turfbrokkjes, landslakken en verse horentjes van het Wadslakje *Hydrobia ulvae*. Dit laatste slakje komt, zuidelijker in de baai, vrijwel zeker levend voor. Een nauw verwante soort, het Opgezwollen wadslakje *Hydrobia ventrosa*, kan vermoedelijk levend gevonden worden in de brakke gedeelten van de uitwateringskanaaltjes die uitmonden in de baai. Verder konden we vaststellen hoe de plaatselijke bevolking grote hoeveelheden kokkels *Cerastoderma edule* op de zandvlakte van het laag mediolitoraal verzamelde, wat een zeer rijke vindplaats van de soort doet vermoeden.

Naast *L. saxatilis*, *H. ulvae*, *H. ventrosa* en *C. edule* kunnen hoogstens nog enkele algemene soorten uit de lijst (b.v. *Loripes lacteus*, *Mysella bidentata*, *Spisula subtruncata*, *Abra alba*, ...) in de onmiddellijke omgeving van de plaats waar bemonsterd werd levend voorkomen. Voor het overgrote deel van de species uit de lijst is dit m.i. zo goed als uitgesloten gezien de aard van de aanwezige habitaten. Dit betekent dat het materiaal zich op een secundaire vindplaats bevindt. In dit verband kan verondersteld worden dat het strandje, waarschijnlijk op mechanische wijze, opgevoerd werd met zand en bijbehorend schelpgruis afkomstig van ergens vóór de kust. De aanwezigheid van tal van sublitorale species kan deze hypothese eventueel ondersteunen.

Opmerkelijk zijn de vondsten van *Boreotrophon truncatus*, die een noordelijke soort is (HOUART, 1981) en *Ividella excavata*, een uitgesproken zuidelijke species (FRETTER, GRAHAM & ANDREWS, 1986). Het is dan ook niet uitgesloten dat er in het materiaal bijmenging is van fossiele elementen uit b.v. het Pliocéen?, Pleistoceen of het Holoceen (over het voorkomen van afzettingen uit deze periodes zie POMEROL, 1973 en DURAND & LARDEUX, 1985). De uitgezochte schelpen hadden bovendien niet het uiterlijk van verse exemplaren, maar waren meestal meer of minder duidelijk verweerd. Dit kan het gevolg zijn van het heen en weer rollen in de brandingszone, maar

S P E C I E S	A A N T A L			V O O R K O M E N		
	G	B1	B2	Li	S1	A1
<u>GASTROPODA</u>						
Emarginula rosea BELL, 1824	T				X	
Puncturella noachina (LINNAEUS, 1771)	2				X	
Patella vulgata LINNAEUS, 1758	2			X		
Acmaea virginea (MUELLER, 1776)	T			X	X	
Gibbula magus (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Gibbula cineraria (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Gibbula tumida (MONTAGU, 1803)	7				X	
Gibbula umbilicalis (DA COSTA, 1778)	8			X	X	
Gibbula pennanti (PHILIPPI, 1836)	2			X	X	
Cantharidus exasperatus (PENNANT, 1777)	T			X	X	
Cantharidus striatus (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Cantharidus montagui (W. WOOD, 1828)	12				X	
Calliostoma zizyphinum (LINNAEUS, 1758)	10			X	X	
Tricolia pullus (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Lacuna vincta (MONTAGU, 1803)	10			X	X	
Lacuna pallidula (DA COSTA, 1778)	10			X	X	
Littorina obtusata (LINNAEUS, 1758)	10			X	(X)	
Littorina saxatilis (OLIVI, 1792)	T			X		
Littorina nigrolineata GRAY, 1839	1			X		
Hydrobia ulvae (PENNANT, 1777)	T			X		
Hydrobia cf. ventrosa (MONTAGU, 1803)	2			B		
Cingula cingillus (MONTAGU, 1803)	4			X	X	
Cingula semistriata (MONTAGU, 1808)	T			X	X	
Onoba semicostata (MONTAGU, 1803)	T			X	X	
Alvania crassa (KANMACHER, 1798)	T			(X)	X	
Alvania cancellata (DA COSTA, 1778)	2			(X)	X	
Alvania lactea (MICHAUD, 1830)	T			X	X	
Alvania carinata (DA COSTA, 1778)	T			(X)	X	
Rissoa parva (DA COSTA, 1779)	T			X	X	
Rissoa parva var. interrupta (J. ADAMS, 1798)	T			X	X	
Rissoa inconspicua ALDER, 1844	2			X	X	
Rissoa guerinii RECLUZ, 1843	T			X	X	
Rissoa lilacina RECLUZ, 1843	T			X	X	
Rissoa membranacea (J. ADAMS, 1800)	T			X	X	
Barleeia unifasciata (MONTAGU, 1803)	12			X	X	
Skeneopsis planorbis (FABRICIUS, 1780)	1			X	X	
Tornus subcarinatus (MONTAGU, 1803)	T			X	X	

S P E C I E S	A A N T A L			V O O R K O M E N		
	G	B1	B2	Li	Sl	Al
Caecum glabrum (MONTAGU, 1803)	1				X	
Bittium reticulatum (DA COSTA, 1778)	T			X	X	
Cerithiopsis tubercularis (MONTAGU, 1803)	4			X	X	
Eulima sp.	1				X	
Calyptraea chinensis (LINNAEUS, 1758)	6			X	X	
Boreotrophon truncatus (STROEM, 1768)	1			X	X	X
Nucella lapillus (LINNAEUS, 1758)	6			X	(X)	
Ocenebra erinacea (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Buccinum undatum LINNAEUS, 1758	5				X	
Chauvetia brunnea (DONOVAN, 1804)	9			X	X	
Nassarius pygmaeus/incrassatus	T			-X	XX	
Nassarius reticulatus (LINNAEUS, 1758)	3			X	X	
Bellaspira septangularis (MONTAGU, 1803)	1				X	
Bellaspira rufa (MONTAGU, 1803)	3			X	X	
Bela nebula (MONTAGU, 1803)	2				X	
Cytharella coarctata (FORBES, 1840)	4			X	X	
Raphitoma leufroyi (MICHAUD, 1828)	1			X	X	
Raphitoma purpurea (MONTAGU, 1803)	1			(X)	X	
Retusa obtusa (MONTAGU, 1803)	7			X	X	
Retusa umbilicata (MONTAGU, 1803)	1			?	X	
Chrysallida obtusa (BROWN, 1827)	2			X	X	
Chrysallida decussata (MONTAGU, 1803)	1				X	
Ividella excavata (PHILIPPI, 1836)	1			?	?	X
Partulida spiralis (MONTAGU, 1803)	16			X	X	
Evalea divisa (J. ADAMS, 1797)	1				X	
Liostomia cf. clavula (LOVEN, 1846)	1				X	
Brachystomia rissoides/eulimoides	18			XX	XX	
Odostomia plicata (MONTAGU, 1803)	6			X	X	
Odostomia unidentata (MONTAGU, 1803)	9			X	X	
Eulimella sp.	1				X	
Turbonilla lactea (LINNAEUS, 1758)	20			X	X	
Turbonilla sp.	1			?	?	
<u>SCAPHOPODA</u>						
Dentalium vulgare (DA COSTA, 1778)	3				X	
Dentalium sp.	2				X	

S P E C I E S	A A N T A L			V O O R K O M E N		
	G	B1	B2	Li	Sl	Al
<u>BIVALVIA</u>						
Nucula turgida/nucleus		T			X	
Striarca lactea (LINNAEUS, 1758)		T			X	
Glycymeris glycymeris (LINNAEUS, 1758)		10			X	
Chlamys varia (LINNAEUS, 1758)		8		X	X	
Anomia ephippium LINNAEUS, 1758		4		X	X	
Pododesmus sp.		3		X	X	
Limatula sp.		1			X	
Ostrea edulis LINNAEUS, 1758		1		X	X	
Loripes lacteus (LINNAEUS, 1758)		7		X	X	
Lucinoma borealis (LINNAEUS, 1767)		5		X	X	
Lasaea rubra (MONTAGU, 1803)		7		X	X	
Neolepton sulcatulum (JEFFREYS, 1863)		1		X	X	
Mysella bidentata (MONTAGU, 1803)		1		X	X	
Goodallia triangularis (MONTAGU, 1803)		T			X	
Cerastoderma edule (LINNAEUS, 1758)			5	X	X	
Parvicardium exiguum (GMELIN, 1791)		T		X	X	
Parvicardium scabrum (PHILIPPI, 1844)		T			X	
Parvicardium sp.		9		?	?	
Plagiocardium papillosum (POLI, 1795)		1			X	
Spisula subtruncata (DA COSTA, 1778)		6		X	X	
Abra alba (W. WOOD, 1802)		2		X	X	
Circomphallus casina/Venus verrucosa		5		(X)X	XX	
Timoclea ovata (PENNANT, 1777)		16			X	
Hiatella arctica (LINNAEUS, 1767)		2		X	X	

Legende.

G = gastropode

B1= bivalve, losse klep

B2= bivalve, doublet

Li= litoraal

Sl= sublitoraal

Al= allochtoon

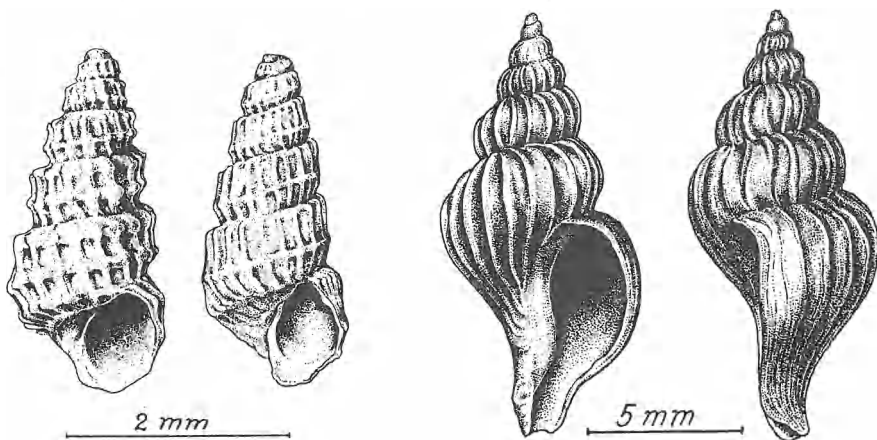
T = talrijk, >20 exemplaren

B = brakwatersoort

(X)= sporadisch in de betreffende zone voorkomend

het kan eveneens een aanwijzing zijn dat het oude, in de huidige sublitorale zone al eens geremaneerde, specimen betreft.

De nomenclatuur van de hierboven opgesomde soorten is in hoofdzaak gebaseerd op BACKELJAU (1986). Daar waar nodig werd beroep gedaan op FRETTER & GRAHAM (1977, 1978, 1985) en FRETTER, GRAHAM & ANDREWS (1986).

Ividella excavata

(naar FRETTER, GRAHAM & ANDREWS, 1986)

Boreotrophon truncatus

(naar FRETTER & GRAHAM, 1985)

Literatuur.

- BACKELJAU, Th., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België.- Studiedocumenten k. Belg. Inst. Natuurwet., 29: 1-106.
- COPPEJANS, E. & D. VAN DER BEN, 1980. Zeewierengids voor de Belgische en Noord-franse kust.- Uitgave Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie, 1-156.
- DURAND, S. & H. LARDEUX, 1985. Guides Géologiques Régionales. Bretagne.- Masson, Paris. 1-209.
- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1977. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 2 - Trochacea.- J. moll. Stud., suppl. 3: 39-100.

- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1978. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 6 - Marine Rissoacea.- J. moll. Stud., suppl. 6: 153-241.
- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1985. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 8 - Neogastropoda.- J. moll. Stud., suppl. 15: 435-556.
- FRETTER, V., A. GRAHAM & E. ANDREWS, 1986. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 9 - Pyramidellacea.- J. moll. Stud., suppl. 16: 557-649.
- GOETHAELS, R., 1989. Bretagnereis 1-7 april 1989: molluskenverslag.- De Strandvlo, 9(2): 40-44.
- HOUART, R., 1981. Révision des Trophoninae d'Europe (Gastropoda: Muricidae).- Inf. Soc. belg. malacol., 9(1-2): 1-70, pl. I-VI.
- POMEROL, Ch., 1973. Stratigraphie et Paléogéographie. Ere Cénozoïque (Tertiaire et Quaternaire).- Doin, Paris. 1-269.

Amsterdamstraat, 58
8400 Oostende

H. Consciencestraat, 67
8390 Knokke-Heist